

The Arrival Date : June, 04th. 2020
Acceptance Date : June, 29th. 2020
Page : 10-20

Rojat AKSOY IŞIK

Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi
Turkey
rojataksoy@artuklu.edu.tr

Çevre Sorunsallarından Biri Olan Kentleşme: Mardin Örneği

ÖZET

Günümüzde büyümekte olan şehirlerde kentleşme hızla devam etmektedir. Hızlı kentleşmeden dolayı fiziksel, çevresel, sosyoekonomik sorunlar giderek artmaktadır. Bu bağlamda büyümekte olan kentlerde, çevre sorunlarının önemli nedenlerinden biri olan kentleşme, bir sorunsal haline gelmiş diyebiliriz.

Bu kentlerde özellikle sanayi merkezli büyümenin ön plana çıkması kentin gelişimini beşerî olmaktan öteye götürememektedir. Sanayileşme, çevre sorunları başta olmak üzere birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Çevresel kirliliğın önemli sebeplerinden biri de sanayileşmedir. Kentlerde sanayi merkezli büyüme ile ortaya çıkan fiziksel, çevresel ve sosyoekonomik sorunların çözümünün paralel bir şekilde yürütülmesi kentleşme sürecine daha olumlu katkı sağlayacaktır. Ancak kentlerin mevcut yapısına bakıldığında çarpık kentleşmenin oluşu, kentin gelişiminin, çevre alanlarının koruna bilirliliğinin, yaşana bilirliliğinin yitirilmesi, sanayinin kentleşme üzerindeki olumsuzluklarını göstermektedir.

Bu doğrultuda Mardin, Güneydoğru Anadolu Bölgesi'nde ekonomisi tarıma ve hayvancılığaya dayalı, tarihi dokusu ile ön plana çıkmış, kentleşmenin hızla devam ettiği bir yerdir.

Çalışmada Mardin'de kentleşme sürecinin fiziksel, çevresel ve sosyoekonomik yapıda yarattığı gelişmeleri tespit etmek amaçlanmıştır. Bu nedenle son beş yılda hızla büyümekte olan ve tarihi kimliği

ile ön plana çıkan Mardin'deki kentleşmeyle beraber doğan çevre sorunlarının neler olduğu ve şehre etkisi çalışma kapsamına alınmıştır.

Çalışmada yöntem olarak, son beş yıla ait verilerin analizi ile birlikte yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları temsilcileriyle görüşmeler yapılmıştır.

Bu araştırma sonuçlarından Mardin'de kentleşmenin düzenli ve planlı olmadığı ve beraberinde birçok çevre sorununu da getirdiği ortaya çıkmıştır. Bu çevre sorunları içinde hava, su, gürültü kirliliği, ulaşım, elektrik, su problemi gibi birçok sorun bulunmaktadır. Bu doğrultuda çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Mardin, Çevre sorunları, Kentleşme, Sanayi*

Urbanization, One Of The Environmental Problems: Sample Of Mardin

ABSTRACT

Today, urbanization continues rapidly in growing cities. Due to rapid urbanization, physical, environmental and socioeconomic problems are increasing. In this context, we can say that urbanization, which is one of the important causes of environmental problems, has become a problematic in growing cities.

The fact that industrial-centered growth comes to the fore in these cities cannot take the development of the city beyond humanity. Industrialization also reveals many problems, especially environmental problems. One of the important causes of environmental pollution is industrialization. The parallel execution of the solution of physical, environmental and socioeconomic problems arising from industrial growth in cities will contribute to the urbanization process more positively. However, considering the existing structure of the cities, the occurrence of crooked urbanization, the development of the city, the preservation of the environmental areas, the loss of viability shows the negativities of the industry on urbanization.

In this direction, Mardin is a place in the Southeastern Anatolia Region, whose economy is based on agriculture and animal husbandry, has come to the fore with its historical texture, and urbanization continues rapidly.

In the study, it was aimed to identify the developments that the urbanization process created in Mardin in physical, environmental and socioeconomic structure. For this reason, what is the environmental problems arising from the urbanization in Mardin, which has been growing rapidly in the last five years and has come to the fore with its historical identity, and its effect on the city are included in the study.

In the study, interviews were made with the representatives of local governments and NGOs together with the analysis of the data of the last five years.

As a result of this research, it has been revealed that urbanization in Mardin is not organized and planned and brings with it many environmental problems. There are many problems such as air, water, noise pollution, transportation, electricity, water problems among these environmental problems. Accordingly, solution suggestions are presented.

Keywords: *Mardin, Environmental problems, Urbanization, Industry.*

GİRİŞ

Kentleşme olgusu çok geniş bir konu olduğundan bu tanımı birkaç cümleye sığdırmak mümkün olmamakla birlikte daha çok kırsal alan yerleşimi olmayan ve kent denilen yerleşimlerdeki yaşam biçiminin yanında geçiş, dönüşüm ve değişim sürecidir denebilir. Yaşamın kırsal bölgeden kentlere taşınmasının neticesinde yaşam biçiminde büyük değişimler meydana gelmiştir. Özellikle toplumsal yapı ve kurumlarda etkilenmiştir. Kentleşme yalnızca bir fiziksel değişme süreci değil aynı zamanda toplumsal bir değişme sürecidir (Keleş, 1994:275). Toplumsal değişme süreci içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özellik göstermektedir.

Başka bir tanımında Kentleşme, “Üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışında yerleşme yerlerinde iskân edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olmuştur. Aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli birtakım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler” olarak tanımlanır,” (Davutoğlu, 2008:11).

Kentleşmenin çıktılarında biri olan çevre sorunları öalışmanın teme konusunu oluşturmaktadır. Kuşkusuz çevre sorunların temelinde sanayi önemli bir rol oynar. Sanayi, daha çok büyük kentler ve metropol kentlerin etrafında biçimlenir o yüzden genelde ciddi çevre sorunları da bu kentlerde ortaya çıkar. Kırsaldan kentlere göç olgusu devam ettiğinden dolayı kentler de büyümeye devam eder ve bunlar büyüdükçe sorunlarda büyümekte ve içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Türkiye’de kentleşme olgusunun gelişimi ve kurumlaşma girişimleri açısından 1950’ler önemli bir dönemdir. Çevre sorunları Türkiye’deki birçok kentin genel bir problemi olmakla birlikte Mardin’de de bu problemler kendini göstermektedir. Kentleşme sürecinin tarihi dokusuyla popüler olan Mardin kentinin geleceğini direkt etkilediği kaçınılmaz bir gerçektir.

Harita 1: Mardinin Türkiye’deki Coğrafi Konumu ve İlçe Haritası

Mardin Konumu ve Tarihi

Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Mardin, doğuda Şırnak ve Siirt, batıda Şanlıurfa, kuzeyde Diyarbakır ve Batman illeriyle; güneyde ise Suriye devleti ile sınır komşusudur. Mardin’de, 4 Şubat 2020 TÜİK verilerine göre 10 İlçe ve belediye, bu belediyelerde toplam 696 mahalle bulunmaktadır.

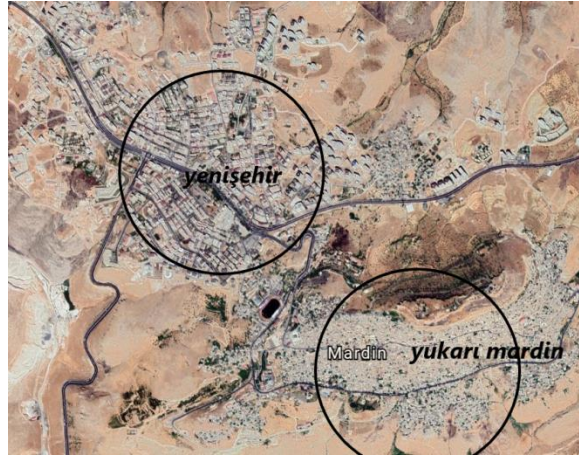
Mardin’de “Mardin Serbest Bölgesi” ve "Mardin Organize Sanayi Bölgesi" adlarında üretim ve sanayi bölgeleri bulunmaktadır.

Mardin’in tarihi ile ilgili kesin bilgiler olmamakla birlikte birçok kaynakta da ifade edildiği gibi geçmişinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Bazı kaynaklarda farklı tarihler olmakla birlikte kentin tarihi genellikle M.Ö.’lere dayanmaktadır. Bir kaynakta Milattan 8000 yıl öncesine uzanan bir yerleşik geçmişe sahip bu kentin, M.Ö. 4500’den başlayarak geçen yüzyılın ortalarına kadar süren şeklini, Subari, Hurri, Sümer, Akad, Babil, Mitanni, Hitit, Midil, Asur, Urartu, Sityani, Pers, Makedonya, Urfa Krallığı, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Hamdani, Mervani, Selçuklu, Artuklu, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi ve Osmanlı uygarlıklarının birikiminden aldığını söylemenin mümkün olduğunu belirtmektedir (Erdoğan, 2013:239). M.Ö.3000 yıllarında Hurrilerin Mardin yöresine yerleştiklerini hatta burayı başkent olarak kullandıkları anlaşılmaktadır (Akurgal, 2005: 173).

Mardin Şehir Dokusu

Günümüzde birçok kentte olduğu gibi Mardin’de de “şehir dokusu” iki bölüme ayrılmıştır denebilmektedir. Bunlardan birincisi ilk yerleşimin olduğu eski, tarihi alandır. Günümüzde yerel halk tarafından “yukarı” Mardin de denilmektedir. İkincisi de yeni kentin konuşlandığı “aşağı” Mardin denilen kentleşmenin olduğu ve gün geçtikçe daha yoğun yapılaşmanın/binalaşmanın ve çalışmanın esasını oluşturan Artuklu ilçesi sınırları içinde kalan Yenişehir mahallesidir (Harita 2).

Harita 2 : “Yukarı” Mardin ve “Yenişehir” Yerleşim Alanları Görünümü

* Google Earth, 2020

Yukarı Mardin geleneksel dokusunu taşımakta (taş yapıların olduğu) olup, bazı betonarme yapılar sonradan eklenmiştir. Alioğlu, Mardin’de geleneksel yapım teknolojisinin 1960’lara kadar sürdüğünü ifade etmiştir. (Alioğlu, 2000: 45) Daha sonradan bu geleneksel yapılara bazı betonarme eklemeler yapılmıştır.

Kent yirmi üç mahalleden ibaret olup, nüfus yoğunluğuna ve yapısal farklılıklarına göre yeni kent (Yenişehir Mahallesi) ve eski kent merkezi olmak üzere iki kısma ayrılmış durumdadır. Her iki

merkezin çevresinde de gecekondular oluşmuştur. Bu gecekondular şehri hızlı bir gecekondulaşmanın yaşandığı İstasyon, Ofis, Evren, Ensar ve Saraçoğlu mahalleleri su, elektrik ve kanalizasyon hizmetleri büyük oranda yetersizdir (Davutoğlu, 2008:45).

Mardin'in ilk imar plan çalışması 1949 yılında yapılmıştır (Çağlayan, 2016: 7). 1973'te yapılan imar planı, analiz ve sentezlerden oluşmaktadır. Plan 1980'lerde uygulanmaya başlanmış, İstasyon ve Yenişehir Mahallelerinde kamu binaları/lojmanları ile yeni yerleşimler başlamıştır.

1985 yılında onaylanan Mardin (Merkez) Nazım İmar Planı'nda gelişme alanı olarak belirlenen kuzey batıdaki Yenişehir Bölgesi, özellikle 1990 sonrası yoğun gelişme göstermiş ve kent, topografik, fiziksel ve sosyal doku bağlamında farklılaşan iki ayrı yerleşme dokusuna dönüşmüştür. Yenişehir bölgesi dışında 1990'larda güney batıda İstasyon bölgesinde organize sanayi kurulmuş burada yerleşme alanları oluşturulmuştur. 2000'lerde bu bölgedeki fabrika-atölye sayısı giderek artmıştır. Özellikle 1990'lardan sonra köylerden şehir merkezine göçlerin başlamasıyla kentsel sit alanı içinde betonarme yapılar yapılmış hatta tescilli yapının üstüne kat çıkma hızlanmıştır. Bununla beraber sit alanı dışındaki alanlarda da yoğun yapılaşma başlamış Yenişehirde, sıkışık dikey mimari ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 1,2,3).

Fotoğraf 1: “Yukarı” Mardin'den Yenişehir'e bakış

Foto: Ejder Ediz Işık 23.06.2020

Fotoğraf 2: “Yukarı” Mardin'den Yenişehir'e bakış

Foto: Ejder Ediz Işık 23.06.2020

Fotoğraf 3: “Yukarı” Mardin'den Yenişehir'e bakış

Foto: Ejder Ediz Işık 23.06.2020

1990'lardan 2000'lere doğru koruma imar planının kabulünden sonra yeni imar planları ile kentin yeni gelişim alanları; Diyarbakır yolu üzerindeki Yenişehir ve ovadaki Kızıltepe İlçesi yolu üzerindeki İstasyon Mahalleleri olmuştur. İstasyon, daha çok resmi ve ticari (sanayi sitesi vb.) yapılanmanın, Yenişehir ise resmî kurumların yanında apartman tipi konutların yoğunlaştığı bir bölgedir (Çağlayan, 2016:11-12-14). Yaşam şartlarının daha iyi olduğu düşünülen Yenişehir mahallesi geleneksel konutlarda yaşayan insanlar için cazip hale gelmiştir. Bu da yapılaşmanın daha da artmasına neden olmuş, burada arazi rantı inşaat sektörünü de çok etkilemiştir. 1990-2006 arasında inşa edilen binalar 4-6 katlı iken bu tarihlerden sonra bazı binalarda tadilata gidilip binalar 10-25 kat arasında değişmeye başlamıştır (Çağlayan, 2016:18).

Gelişme alanı olan Yenişehir bölgesinin plan kararları ve kamu kurumlarının yer seçim kararları ile geliştiği ve kent formunda etkili olduğu görülmektedir (Aksu, Altınörs Çırak, 2012:735). Mardin'deki yapılaşmaya bakıldığında; birbirine yakın yüksek binaların oluşu, gerekli yeşil alanların olmayışı, yol problemleri gibi birçok etmen çarpık kentleşmenin göstergesidir. Bu bağlamda şehrin ciddi çevre sorunları ile karşı karşıya olduğu da görülmektedir. Bu çevre sorunları hava, su, toprak ve gürültü kirliliği başta olmak üzere alt yapı, yeşil alan, ulaşım gibi birçok sorun bulunmaktadır. Buna rağmen yüksek binaların hala yoğun yapıldığı ve yapımına devam edildiği görülmektedir. İçme suyunun tedarik edilmesinde bile sıkıntı yaşanan bir kentte bu kadar yoğun yapılaşmanın olması büyük bir sorunsalı hep doğuruyor.

Araştırmanın Amacı

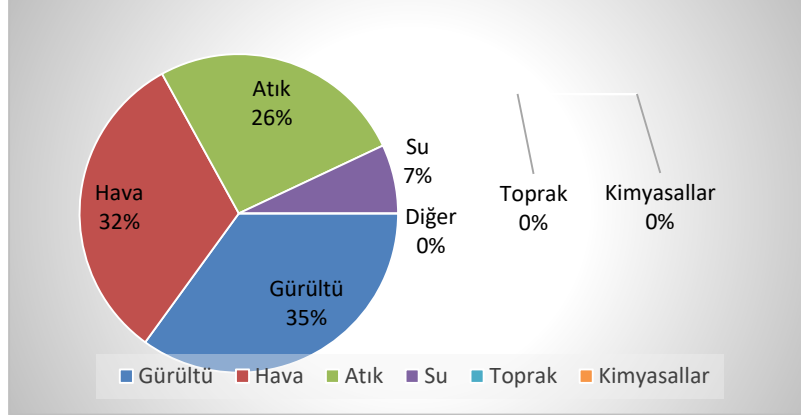
Mardin şehrinin kentleşme ile ortaya çıkan çevre sorunlarını tespit etmek bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

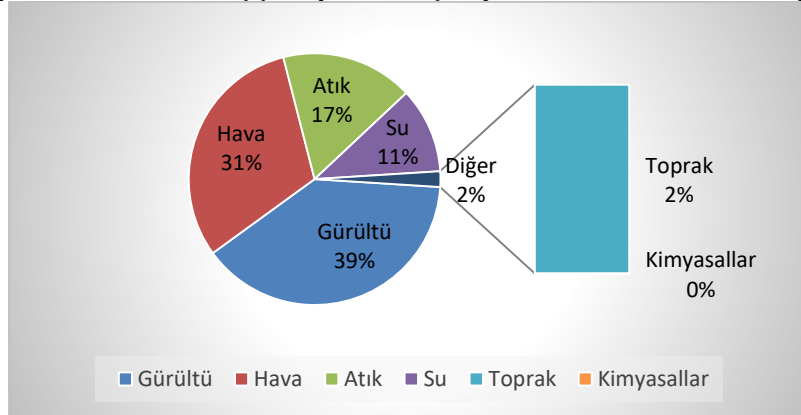
Bu araştırmada belge taraması yapılmış ve ayrıntı sapyanmaya çalışılmıştır. Karasar'ın "Bilimsel İdare Algısı" sınıflandırmasına göre araştırmalar "Temel" ve "Uygulamalı" araştırmalar olarak ikiye ayrılır(Karasar, 2006:46). Bu araştırma temel araştırmalardan açıklama düzeyinde yapılmıştır. Bu kapsamda, Çevre Durum Raporları (ÇED) taramaları yapılmıştır.

Bulgular

Mardin ilinde çevre sorunlarının tespiti için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından hazırlanan son beş yılın ÇED raporlarına göre tespit edilmiştir. Bu veriler grafik ve tablo şeklinde verilmiş olup değerlendirmeleri yapılmıştır. Grafikler, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne (ÇŞİM) yapılan şikayetlerin konularına göre dağılım, tablolar da ÇŞİM'nin çevre sorunlarını tespit yüzdelerini içeriyor.

2016 ÇED Raporu**Grafik 1:** 2016 Yılında Mardin ÇŞİM'ye Gelen Şikayetlerin Konulara Göre Dağılımı**Kaynak:** Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017.**Tablo 1:** 2016 Yılında ÇED Raporuna Göre Çevre Sorunlarının Önceki Yıla Göre Sıralaması

Çevre Sorunları	Geçen Yılkı Önem Sıranız	Bu yılki Önem Sıranız	Önem Sıranızda Değişiklik Yaptıysanız Sebeğini Açıklayınız
Hava Kirliliği	1	1	
Su Kirliliği	3	3	
Toprak Kirliliği	6	5	Aşırı gübre tüketimi ve Bilinçsiz zirai mücadele, toprak üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır
Atıklar	2	2	
Gürültü Kirliliği	2	2	
Erezyon	7	7	
Doğal Çevrenin Tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik Çeşit veya Habibat Kaybı...)	5	6	

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017.**2017 ÇED Raporu****Grafik 2:** 2017 Yılında ÇŞİM'ye Gelen Şikayetlerin Konulara Göre Dağılımı**Kaynak:** Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018.

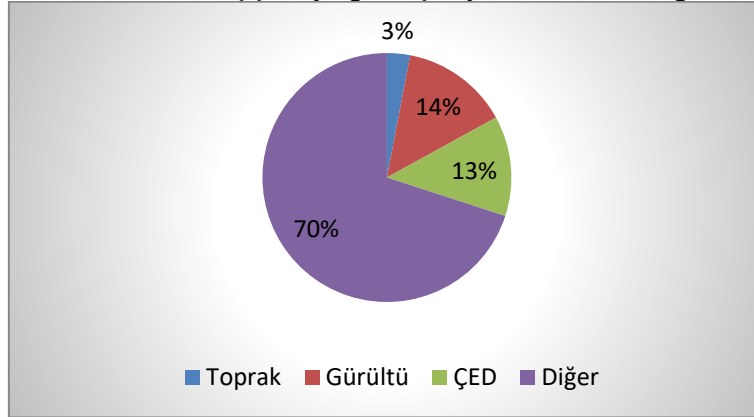
Tablo 2: 2017 Yılında ÇED Raporuna Göre Çevre Sorunlarının Önceki Yıla Göre Sıralaması.

Çevre Sorunları	Geçen Yılkı Önem Sıranız	Bu yılki Önem Sıranız	Önem Sıranızda Değişiklik Yaptıysanız Sebebini Açıklayınız
Hava Kirliliği	1	1	
Su Kirliliği	3	4	
Toprak Kirliliği	5	5	
Atıklar	2	2	
Gürültü Kirliliği	4	3	İl zemininin kayalık olması nedeniyle temel kazı çalışmalarında kullanılan kırıcılar gürültü kirliliğine neden olmaktadır.
Erezyon	7	7	
Doğal Çevrenin Tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik Çeşit veya Habibat Kaybı...)	6	6	

* **Kaynak:** Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018.

2018 ÇED Raporu

2018'de de durum değişmemektedir. Bu bulgulardan ve çevredeki kirlilikten bu tablonun değişmeyeceği ve herhangi bir değişim olmadığı sürece devam edeceği görülmektedir.

Grafik 3: 2018 Yılında ÇŞİM'ye gelen şikayetlerin konulara göre dağılımı

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2019

2016-2017-2018 ÇED Raporlarında görüldüğü gibi ÇŞİM' yapılan şikayetlerde gürültü kirliliğinin yüzdesinin (Grafik 1,2,3) çok olduğu görülmektedir.

2016-2017 Raporlarındaki ÇŞİM çalışmasına göre öncelikli çevre sorununun hava kirliliği olduğu bunu atıklar, su kirliliği, gürültü kirliliği, toprak kirliliği, doğal çevre tahribatı ve son olarak ta erozyon takip etmektedir (Tablo 1,2)

2018 Raporuna göre ilin sınırları içerisinde tespit edilen öncelikli Çevre Sorunu Atıklardır. Ayrıca raporda bunlar ifade edilmektedir. "Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği tarafından yapımı tamamlanan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisine atık girişi istenilen düzeye

ulaşılamamış, bazı ilçelerde toplanan atıklar yerleşim alanlarına yakın mesafelerde ve yol kenarlarında düzensiz olarak depolanmakta, gelişigüzel depolanan bu atıkların yanması sonucu oluşan emisyon hava kirliliğine ayrıca trafik sorunlarına da neden olmaktadır. Atıkların düzenli depolanmaması çevre kirliliği oluşturmaktadır.”

Diğer bir çevre sorununun da Gürültü kirliliği olduğu, ilin jeolojik yapısının kayalık olması temel kazı çalışmalarında kırıcıların kullanılmasına bu faaliyet neticesinde çevrede yaşayan civar halkın şikayetine neden olduğu ifade edilmektedir. Raporda gürültü kirliliğinin Mahalli Çevre Kurulunun kararı ile kırıcıların ve inşaat faaliyetlerinin çalışma sürelerinin düzenlenmesi ile giderilmeye çalışıldığı ifade edilse de hala bu gürültü olduğunca katı bir şekilde devam etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç olgusu kentleşme için önemli bir rol oynar. Çünkü artan nüfus yeni şehir merkezlerinin oluşmasına, eski yerleşimin çoğu zaman genişlemesine sebep olmaktadır. Köy ve kasabalar büyüyüp genişledikçe, “geliştikçe” kentsel alanlara dönüşmektedirler. Çoğu şehirde, kırsal alandan kentlere doğru yaşanan göçler süreklilik kazanmış olup çoğu yerde giderek artmaktadır. Ayrıca çoğu zaman bu göçler sonucunda kentlerin uzak bölgelerinde, kentin bir parçası olan yeni yaşam alanları oluşmakta bu göç hareketi kontrol edilemez bir hıza ulaşmaktadır. Bu yeni yerleşim yerleri düzensiz bir biçimde büyümektedir. Akkol’un da ifade ettiği gibi günümüzdeki banliyölerin, gettolar ve gecekondu semtlerinin oluşmasının nedeni kırsal alandan kentlere doğru yaşanan hızlı göçler ve kentlerin düzensiz büyümesidir (Akkol, 2019:69). Bu olgu gerek kırsaldan gerekse geleneksel yapılarının yer aldığı Yukarı Mardin’den Yenişehir’e doğru devam eden göç için de geçerliliğini korumaktadır. Çünkü hem köylerden hem de geleneksel şehir dokusunun mevcut olduğu alandan Yenişehir’e yerleşenler ve yerleşmek isteyenlerin sayısı fazladır. Bu yüzden ciddi bir konut talebi olmakta bu doğrultuda konut yapımına devam edilmektedir. Çağlayan, 2016’daki çalışmasında son iki yılda inşaat ruhsatı almış 19.000 konut olduğunu belirtmektedir (Çağlayan, 2016:18). Bu veri bize Yenişehir’e yerleşimde çok talep olduğunu ve ayrıca ne kadar yoğun olduğunu göstermektedir. Günümüzde bu yoğun yapılaşma hala devam etmektedir. Yoğun konut yapımının Mardin için ciddi bir konut krizi yaratmasının yanında çevre sorunlarının çok daha fazla olmasına neden olmaktadır bu da şehrin konfor kalitesini asgari düzeylere getirmektedir. Örneğin; Mardin’de zeminin kayalık olması kırıcıların çok fazla çalışmasını gerektirir buda ciddi bir gürültüye neden olmaktadır. Bu alt yapı sıkıntısının da çok daha fazla olmasına da neden olmaktadır. Davutoğlu’nun “Değişen Yerleşim Alanlarına Göre Kent Bilinci: Mardin Örneği” çalışmasında da belirttiği gibi Mardin’de yaşayanlara Kentin sorunlarını çözme hususunda para harcama yetkisi verilirse ne yaparsınız? Diye sorulduğunda; Eski Mardin ve Gecekondu bölgelerinde oturanlar, ekonomik sorunları ortadan kaldırmak için, Yenişehir’de oturanlar ise alt yapı ve planlama sorunları için harcayacaklarını söylemişlerdir (Davutoğlu, 2008:58). Günümüzde de şehirde yaşayanlarda yapılan yüz yüze görüşmelerde gürültüden ve alt yapı sıkıntısı başta olmak üzere su sorunu, çevre kirliliği, yeşil alan yetersizliği gibi birçok sorunu dillendirmişlerdir. Günümüzde Mardin gibi şehirlerde beton yapı yapımı daha hızlı tamamlandığından betonlaşma hızla büyümektedir. Beton kullanımıyla beraber çelik ve cam kullanımı da artmış, yapılar beton, çelik ve camdan oluşmaya başlamış ve bu yapılar hız kesmeden yapılmaya devam etmektedir. Beton yapılar doğayla uyumlu değildir. Özellikle de çok

yüksek yapıların oluşu aralarında az mesafe bırakılması yaşam koşullarını daha da zorlaştırır. Çünkü binaların birbirine yakın olması yeşil alan yetersizliğini doğurmasının yanında yapıların cephelerinin güneşten faydalanmaması gibi birçok soruna neden olmaktadır. Kentleşme olgusu içinde yapılaşmanın hızla devam etmesiyle beraber atık suların gelişigüzel etrafa yayılmasıyla ciddi bir şekilde çevre kirliliğine neden olmaktadır. 2016-2017 ÇED Raporlarında çevre sorunları sıralamasında atıklar ikinci sırada yer alırken 2018 yılı raporunda birinci sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Raporlarda karşımıza çıkan önemli başka sorun da gürültü kirliliğidir. 2018 raporunda gürültü kirliliği ikinci sırada bulunmakta, ÇŞİM'ye yapılan şikayetlerde ise ilk sırayı almaktadır. Binaların yüksek olması, yeşil alan yetersizliği, şehirde içme suyu arıtma tesisinin olmaması şehir suyunun beyaz sudan getirilmesi de su sorununa neden olmaktadır. Mardin'de hem geleneksel bölge de hem de çalışmanın konusu olan Yenişehir mahallesinde trafik sorunu da ciddi sorun teşkil etmektedir.

Mardin'de çevre sorunlarının aşılmasında öncelikle şehrin biyoçeşitlilik ve iklim haritası oluşturulması doğal parametrelerindeki eğilimlerin kontrol edilmesi ve bilimsel çalışmalarla desteklenen şehir imar planları uygulanmalıdır. Ayrıca gerektiğinde imar uygulamalarına belediyeler tarafından sınırlamalar getirilmeli, şehir planları yapılırken, topoğrafya göz önüne alınmalı ve hava sirkülasyonunu engellemeyecek şekilde planlanmalıdır. Mardin ile benzer sorunları olan Gaziantep için Özüpekçe çalışmasında da benzer öneriler sunmuştur (Özüpekçe, 2019:207). Kentleşme süreci planlanırken, gelecekle ilgili kararlar alınırken ortaya çıkabilecek sorunların göz önünde bulundurulması gerekmekte olup, imara açılacak alanların iyi tespit edilmesi, etütlerin iyi yapılması ve plan kararlarının bu doğrultuda yapılması gerekmektedir.

Çevre sorunlarının çözümünde gecekondü bölgelerinde hayata geçirilmelidir. Eğer bölgedeki yapıların yıkımı mümkün olmadığında ya da şehrin bir parçası olduğu düşünüldüğünde(?) buradaki yaşam koşulları iyileştirilmeli ve bununla beraber kirliliğe neden olan sebeplerin ortadan kalkması gerekmektedir. Sağlıklı kentleşme adına doğayla uyumlu malzeme kullanılmalı, az katlı binalar yapılmalı, yeterince yeşil alanlar oluşturulmalıdır.

“Yeşil kent” olgusu bu tür kentler için çevre sorunlarını çözmeye alternatif olabilmektedir. Yeşil kentte; temiz hava ve suyu bulunan doğal afetlere karşı dayanıklı bulaşıcı hastalıkların yayılma riskinin düşük olduğu, toplu taşıma kullanımı gibi olguların olduğu kentlerdir (Köseoğlu, 2019:42).

“Yeşil kentlerin elektrik ihtiyacının güneş ve rüzgâr enerjisinden karşılanması sürdürülebilir kentleşmede yapılan uygulamalardır. Sıcak su ve ısınma ihtiyaçlarının da güneş enerjisi ile ısınma kaynaklarından karşılanması bu uygulamalar ile beraber düşünülmelidir. Otomobil ve toplu taşıma araçlarının petrol türevi yakıt yerine elektrik enerjisi kullanmaları teşvik edilmelidir. Bunun için şehirlerde şarj noktalarının sayısının artırılması ve buralara ulaşımın kolaylaştırılması için projeler geliştirilmelidir. Yeşil kentlerde, kentsel atıkların tamamen dönüştürülebilir olması sağlanmalıdır. Ulaşımında elektrikli araçların kullanımının teşvik edilmesi hem hava hem de gürültü kirliliğini azaltacaktır. Böylece yalnızca çevreyi korumaya yönelik değil, insan sağlığını da korumaya yönelik olumlu bir adım atılmış olacaktır.

Çevre sorunlarının güvenlik boyutu, küresel iklim değişikliği ve küresel ısınma ile doğrudan orantılıdır. Kentleşmeye dayalı çevre sorunlarının azaltılması ile küresel ısınmanın önlenmesine de katkı sunulmuş olacaktır. Kentleşmeye dayalı çevre sorunları ile mücadele etmek aynı

zamanda küresel ısınma ve iklim değişikliği ile mücadele etmek olacaktır (Akkol, 2019:80).

Kentleşme olgusunun var olduğunu söylediğimiz yeni yapıların yoğun olduğu Yenişehir’de gibi hızla artan nüfus, plansız şehirleşme, hızlı bir şekilde çevreyi kirletmeye başlamış, bunun sonucunda büyük oranda kirlenen hava, su ve toprak canlılar için zararlı olabilecek boyutlara ulaşmıştır. Çevre sorunları sadece Yenişehir’de değil geleneksel yapıların olduğu tarihi alan olan “yukarı Mardin” de de ciddi boyutlardadır.

KAYNAKLAR

- Akkol, M. L., (2019), Kentleşme ve çevre sorunları, *Sağlık- Toplum- Bilim 4*, 63-82, İstanbul.
- Aksu, E. Y., Altınörs Çırak, A., (2018), Mardin Tarihi Kent Dokusunda Form Değişiminin İncelenmesi, “*DeğişKent” Değişen Kent, Mekân ve Biçim, Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu sunulmuş bildiri 36, 725-739.*
- Akurgal, E., (2005), *Anadolu Kültür Tarihi*, Ankara: TÜBİTAK Yay.
- Akurgal, E., (2005). *Anadolu uygarlıkları tarihi*, Phoenix yay.
- Çağlayan, M., (2016). Cumhuriyet Taşrasında Geleneksel Üzerine Modern Şehirleşme: Mardin Örneği, *Uluslararası Medeniyet, Şehir Ve Mimari Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, İstanbul. 1-22.*
- Davutoğlu, S., (2008). Değişen Yerleşim Alanlarına Göre Kent Bilinci: Mardin Örneği, Basılmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Kırıkkale.
- Erdoğan, A. (2013). “Mardinli Bir Plancıdan “Mardin’de Zaman” Üzerine” *idealkent dergisi, sayı 9, 232-265.*
- Kaasar, N. (2018). “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, İkinci Yazım 33. Basım, Nobel Yayın evi, İstanbul.
- Köseoğlu, Ö.,(2019), Metropoliten Kentlerin Geleceği Yeni Yaklaşım, Model Ve Uygulamalar, *Seta Rapor*, İstanbul.
- Özüpekçe, S., (2019), Sanayileşme - Kentleşme Ve Çevre İlişkisi: Gaziantep Şehri Örneği, *İMCOFE sunulmuş bildiri, Proceeding&Abstract Book, Antalya, 205-207.*
- <https://www.google.com/search?q=mardin+harita&oq=mardin+harita&aqs=chrome..69i57j69i59j013j69i6013.2687j1j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
- <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2017-mard-n-il--icdr-20180528164222.pdf> (Erişim Tarihi: 19.06.2020)
- https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Mardin_icdr2016.pdf (Erişim Tarihi: 19.06.2020)
- https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2018_mard-n_-l_cevre_durum_raporu-20190516083628.pdf (Erişim Tarihi: 19.06.2020)